

**MOLIYAVIY BARQARORLIKNI BAHOLASHDA IQTISODIY TAHLIL
KO'RSATKICHLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI**

Turobov Eldor

Bo'stonliq tumani Iqtisodiyot va moliya bo'limi boshlig'i birinchi o'rinbosari

Tel : +998975484544

E-mail: mirzoanvar80@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu tezisdagi korxonalarining moliyaviy barqarorligini baholashda iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlarining ahamiyati va ularni takomillashtirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda moliyaviy barqarorlik tushunchasining iqtisodiy mazmuni, uni baholashda qo'llaniladigan asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar — likvidlik, to'lov qobiliyati, moliyaviy mustaqillik va rentabellik ko'rsatkichlarining roli tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy iqtisodiy sharoitda ushbu ko'rsatkichlarning takomillashtirilishi va ularni kompleks tahlil qilish zarurati asoslab berilgan. Iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlarini rivojlantirish orqali moliyaviy risklarni aniqlash, moliyaviy barqarorlik darajasini ishonchli baholash hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifatini oshirish imkoniyatlari yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *moliyaviy barqarorlik, iqtisodiy tahlil, moliyaviy ko'rsatkichlar, likvidlik, rentabellik, moliyaviy barqarorlikni baholash.*

Аннотация: *В данном тезисе рассматриваются вопросы совершенствования показателей экономического анализа при оценке финансовой устойчивости предприятий. В исследовании раскрывается экономическая сущность финансовой устойчивости, анализируются основные финансовые показатели ее оценки, включая показатели ликвидности, платежеспособности, финансовой независимости и рентабельности. Особое внимание уделяется необходимости комплексного и системного анализа показателей в условиях современной экономики. Обоснована роль усовершенствованных аналитических показателей в выявлении финансовых рисков, повышении достоверности оценки финансовой устойчивости и улучшении качества управленческих решений.*

Abstract: *This thesis examines the importance of economic analysis indicators in assessing the financial stability of enterprises and the issues related to their improvement. The study explores the economic essence of financial stability and analyzes key financial indicators used for its assessment, including liquidity, solvency, financial independence, and profitability ratios. Special attention is given to the need for a comprehensive and systematic analysis of these indicators in modern economic conditions. The role of improved analytical indicators in identifying financial risks, ensuring a reliable assessment of financial stability, and enhancing the quality of management decision-making is substantiated.*

Moliyaviy barqarorlik korxonaning uzoq muddatli faoliyat yuritish, o'z majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq bajarish hamda mavjud moliyaviy resurslardan samarali foydalanish qobiliyatini ifodalaydi. U korxonaning moliyaviy xavfsizligi, barqaror daromad olish imkoniyati va bozor sharoitlariga moslashuvchanligini tavsiflaydi. Moliyaviy barqarorlik darajasi korxonaning raqobatbardoshligi va investitsion jozibadorligini belgilovchi muhim omillardan biri bo'lib, uning uzoq muddatli rivojlanish istiqbollari bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Moliyaviy barqarorlikni baholashda iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlarining ahamiyati: Moliyaviy barqarorlikni baholash jarayonida iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlari asosiy axborot manbai sifatida xizmat qiladi. Xususan, likvidlik koeffitsiyentlari korxonaning qisqa muddatli majburiyatlarini qoplash qobiliyatini, moliyaviy mustaqillik ko'rsatkichlari esa o'z mablag'lari va jalb qilingan mablag'lar nisbatini aniqlash imkonini beradi. Qarz va o'z mablag'lari nisbatlari moliyaviy risklar darajasini baholashda muhim ahamiyatga ega bo'lsa, rentabellik ko'rsatkichlari korxonaning samaradorligini tavsiflaydi. Ushbu ko'rsatkichlar majmui orqali korxonaning moliyaviy holati, to'lov qobiliyati va barqaror rivojlanish imkoniyatlari kompleks tarzda aniqlanadi.

Iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlarini takomillashtirish zarurati: Bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy jarayonlarning murakkablashuvi, raqobatning kuchayishi va tashqi muhit omillarining ta'siri an'anaviy tahlil ko'rsatkichlarini takomillashtirishni talab etadi. Faqat alohida ko'rsatkichlar asosida xulosa chiqarish ko'p hollarda korxonaning real moliyaviy holatini to'liq va obyektiv aks ettira olmaydi. Shu sababli ko'rsatkichlar tizimini kengaytirish, ularni o'zaro bog'liqlikda tahlil qilish hamda zamonaviy tahlil usullaridan foydalanish orqali kompleks va tizimli yondashuvni joriy etish zarur.

Takomillashtirilgan ko'rsatkichlarning afzalliklari.

1. Moliyaviy risklarni erta aniqlash va ularning salbiy oqibatlarini kamaytirish;
2. Moliyaviy barqarorlik darajasini aniq va ishonchli baholash;
3. Boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifatini oshirish;
4. Moliyaviy va moddiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash imkonini beradi.

Bu esa korxonaning faoliyatining samaradorligini oshirish va barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Moliyaviy risklarni erta aniqlash va ularning salbiy oqibatlarini kamaytirish: Moliyaviy risklarni erta aniqlash korxonaning faoliyatining barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Moliyaviy risklar tarkibiga likvidlik yetishmovchiligi, to'lov qobiliyatining pasayishi, qarz yukining ortib ketishi, valyuta va foiz stavkalari bilan bog'liq xatarlar kiradi. Ushbu risklarning o'z vaqtida aniqlanmasligi korxonaning moliyaviy holatini izdan chiqarishi, hatto to'lovga qobiliyatsizlik holatiga olib kelishi mumkin.

Iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlarini takomillashtirish orqali moliyaviy risklarni erta aniqlash imkoniyati kengayadi. Xususan, pul oqimlari tahlili, likvidlik koeffitsiyentlari dinamikasini baholash va qarz majburiyatlarining tuzilmasini chuqur tahlil qilish risklarni oldindan ko'rishga yordam beradi. Bunda moliyaviy ko'rsatkichlarni nafaqat joriy holatda, balki o'tgan davrlar bilan taqqoslab va prognoz asosida baholash muhim hisoblanadi.

Moliyaviy risklarni erta aniqlash ularning salbiy oqibatlarini kamaytirish imkonini beradi. Masalan, likvidlik bilan bog'liq muammolar aniqlanganda, xarajatlarni optimallashtirish, qo'shimcha moliyalashtirish manbalarini jalb etish yoki qarzlarni qayta tuzish choralari ko'rish mumkin. Natijada korxonada moliyaviy barqarorligini saqlab qoladi va kutilmagan moliyaviy yo'qotishlarning oldi olinadi.

Moliyaviy barqarorlik darajasini aniq va ishonchli baholash: Moliyaviy barqarorlik darajasini aniq va ishonchli baholash korxonada faoliyatining real holatini to'g'ri aks ettirishga xizmat qiladi. Moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari korxonaning o'z mablag'lari hisobiga faoliyat yuritish darajasi, majburiyatlarni bajarish qobiliyati va uzoq muddatli rivojlanish salohiyatini aniqlash imkonini beradi.

Takomillashtirilgan iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlari moliyaviy barqarorlikni baholashda kompleks yondashuvni ta'minlaydi. Bu jarayonda moliyaviy mustaqillik koeffitsiyenti, qarz va o'z mablag'lari nisbatlari, kapital tuzilmasi hamda aktivlar rentabelligi kabi ko'rsatkichlar o'zaro bog'liqlikda tahlil qilinadi. Natijada moliyaviy holat yuzaki emas, balki chuqur va tizimli tarzda baholanadi.

Aniq va ishonchli baholash korxonada rahbariyatiga mavjud muammolarni aniqlash, moliyaviy strategiyani qayta ko'rib chiqish va resurslarni to'g'ri taqsimlash imkonini beradi. Shuningdek, bunday baholash investorlar va kreditorlar uchun ham ishonchli axborot manbai bo'lib, korxonaning investitsion jozibadorligini oshiradi.

Boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifatini oshirish: Boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifati ko'p jihatdan iqtisodiy tahlil natijalarining aniqligi va ishonchligiga bog'liq. Moliyaviy tahlil ko'rsatkichlari qanchalik mukammal bo'lsa, rahbariyat tomonidan qabul qilinadigan qarorlar shunchalik asosli va samarali bo'ladi. Noto'g'ri yoki yetarli darajada tahlil qilinmagan axborot esa xato boshqaruv qarorlariga olib kelishi mumkin.

Takomillashtirilgan iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlari boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim axborot bazasini shakllantiradi. Ushbu ko'rsatkichlar yordamida rahbariyat investitsiya loyihalarini baholash, xarajatlarni optimallashtirish, ishlab chiqarish hajmini oshirish yoki qisqartirish kabi strategik va operativ qarorlarni qabul qiladi.

Shuningdek, iqtisodiy tahlil natijalari asosida qabul qilingan qarorlar korxonaning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini shakllantirishga xizmat qiladi. Natijada boshqaruv jarayoni tizimli va maqsadga yo'naltirilgan bo'lib, korxonada faoliyatining umumiy samaradorligi oshadi.

Moliyaviy va moddiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash:

Moliyaviy va moddiy resurslardan samarali foydalanish korxonada faoliyatining iqtisodiy natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Resurslardan noo'rin yoki samarasiz foydalanish xarajatlarning ortishiga, foydaning kamayishiga va moliyaviy barqarorlikning izdan chiqishiga olib keladi. Shu sababli resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Takomillashtirilgan iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlari resurslardan foydalanish darajasini baholash imkonini beradi. Masalan, aktivlar aylanishi koeffitsiyentlari, xarajatlar rentabelligi va ishlab chiqarish samaradorligi ko'rsatkichlari resurslardan foydalanish holatini aniqlashga xizmat qiladi. Ushbu tahlil natijalari asosida ortiqcha xarajatlarni kamaytirish va resurslarni optimal taqsimlash choralari ishlab chiqiladi.

Moliyaviy va moddiy resurslardan samarali foydalanish natijasida korxonada foydadorligi oshadi, ishlab chiqarish tannarxi pasayadi va moliyaviy barqarorlik mustahkamlanadi. Bu esa korxonada faoliyatining umumiy samaradorligini oshirib, uning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Moliyaviy barqarorlikni oshirishda iqtisodiy tahlilning roli: Iqtisodiy tahlil natijalari asosida korxonada rahbariyati strategik va operativ boshqaruv qarorlarini qabul qiladi. Takomillashtirilgan tahlil ko'rsatkichlari moliyaviy holatni prognozlash, xatarlarni samarali boshqarish va kelgusidagi rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada korxonada moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, bozor sharoitlariga moslashish va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni ta'minlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va baholash jarayonida iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlarini takomillashtirish korxonada faoliyatining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Takomillashtirilgan tahlil ko'rsatkichlari orqali moliyaviy risklarni erta aniqlash va ularning salbiy oqibatlarini kamaytirish, moliyaviy barqarorlik darajasini aniq va ishonchli baholash imkoniyati yaratiladi. Bu esa korxonaning moliyaviy holatini obyektiv baholash va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarning oldini olishga xizmat qiladi.

Shuningdek, iqtisodiy tahlil natijalarining ishonchliligi boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifatini sezilarli darajada oshiradi. Asoslangan va tizimli tahlil asosida qabul qilingan strategik va operativ qarorlar korxonada resurslaridan oqilona foydalanishni, moliyaviy va moddiy resurslarni samarali boshqarishni ta'minlaydi. Natijada xarajatlar optimallashtiriladi, foydadorlik darajasi oshadi va korxonaning moliyaviy barqarorligi mustahkamlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Бланк И.А.** *Финансовая устойчивость предприятия: теория и методология анализа.* – Киев: Ника-Центр, 2012. Ushbu asarda korxonalarining moliyaviy barqarorligini baholashning nazariy asoslari, moliyaviy ko'rsatkichlar tizimi hamda ularni tahlil qilish metodikasi batafsil yoritilgan.
2. **Савицкая Г.В.** *Анализ хозяйственной деятельности предприятия.* – Москва: ИНФРА-М, 2020. Muallif tomonidan moliyaviy barqarorlik, likvidlik, to'lov qobiliyati va rentabellik ko'rsatkichlarini iqtisodiy tahlil qilish usullari keng yoritilgan.
3. **Ковалёв В.В.** *Финансовый анализ: управление капиталом, выбор инвестиций, анализ отчетности.* – Москва: Финансы и статистика, 2019. Asarda moliyaviy tahlil ko'rsatkichlari asosida korxonaning moliyaviy barqarorligini baholash va boshqaruv qarorlarini qabul qilish masalalari bayon etilgan.
4. **Auditorlik tekshiruvda ichki nazorat tizimini o'rganish hamda baholashning nazariy asoslari** – X. Mamatov, ilmiy maqola. Maqolada auditorlik jarayonida ichki nazorat tizimini baholash metodikasi yoritilgan.
5. **O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni.** – Toshkent, 2016 yil 13 aprel, O'RQ-404. Buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobot va nazorat tizimining asosiy huquqiy tamoyillarini belgilovchi normativ hujjat.
6. **O'zbekiston Respublikasining "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.** – Toshkent, 2021 yil. Auditorlik va moliyaviy nazoratni tashkil etishning huquqiy asoslarini belgilaydi.